

BRUNBIENE

Testes grundig under ulike forhold.

SIDE 14-15

GEITHAMSEN

Birøkternes ulvehistorie?

SIDE 8-13

HONNINGSMÅK

Ragnas viktige tanker.

SIDE 20-21

BIRØKTEREN

ÅRGANG 137

8-2021
OKTOBER
Fagtidsskrift for

**NORGES
BIRØKTERLAG**

– siden 1884

Utgitt av

**NORGES
BIRØKTERLAG**

- siden 1884

Generalsekretær
Veterinær, ECSAS, GPCert(SAGS), BMS**CAMILLA LARSEN**

camilla.larsen@norbi.no

Tlf: 902 25 699

Kontorsekretær

ÅSE WETHAL HØLEN

post@norbi.no. Tlf: 63 94 20 80

(9-11.30 man-tor)

Seniorrådgiver, Dr. Scient i biologi

BJØRN DAHLE

bjorn.dahle@norbi.no

Tlf: 947 83 374

Avlsansvarlig

CAMILLA SUNDBY

camilla.sundby@norbi.no

Tlf: 480 42 250

Prosjektleder/Dr. Scient biologi

LUIS CADAHIA-LORENZO

luis.cadahia-lorenzo@norbi.no

Tlf: 948 77 045

Organisasjonsmedarbeider

OLE AUTEN

ole.auten@norbi.no

Tlf: 922 27 015

Kommunikasjonsansvarlig & prosjektleder

ASTRID BJERKE LUND

astrid.bjerke.lund@norbi.no

Tlf: 928 28 808

Prosjektleder/ Dr. Scient biologi

MELISSA ODDIE

melissa.oddie@norbi.no

Vegard Sveiven, styreleder

Hei birøktervenner

28. og 29. oktober er datoene for høstens høydepunkt når det gjelder organisasjonsarbeid i Norges Birøktelag. Styret og sekretariatet har invitert til fylkeslederseminar på Gardermoen. I programmet er det lagt stor vekt på at det skal være rom til det sosiale i tillegg til det faglige. På programmet har vi mange viktige temaer vi ønsker å ta opp. Langtidsplanen for Norges Birøktelag 2022-2026, mener jeg er den viktigste saken vi skal se nærmere på. Styret behandlet et utkast på styremøtet 18. august 2021. Langtidsplanen formes nå i høst og i vinter, før den legges frem til behandling på årsmøtet 2022. Det betyr folkens at det er nå at dere virkelig har muligheter til å være med å stake ut kursen til Norges Birøktelag de neste fem årene (og kanskje enda lengre). På fylkeslederseminaret er det satt av tid til at alle fylkeslederne kan komme med innspill fra sitt fylke. Jeg oppfordrer fylkesleder om å ta en ringerunde til sine lokallagsledere for innspill, som kan presenteres når vi samles. Norges Birøktelag skal være en organisasjon for alle norske birøktere. Vi har et fantastisk mangfold blant medlemmene våre. Vi vet at vi har medlemmer med sterke meninger på hvilke retninger som er «riktige» i forskjellige saker. Nå er tiden inne til å melde sin mening så den kan debatteres i organisasjonen. Norges Birøktelag har begrenset med ressurser, så vi må prioritere hva vi skal jobbe med fremover. Langtidsplanen blir derfor et styringsverktøy som skal gi oss retninger/oppgaver/mål, uansett hvem som er ansatt i sekretariatet eller har styreverv.

Til fylkesledere som kommer med offentlig transport så har jeg en oppfordring/utfordring. Reis til Gardermoen påkledd som birøkter (selvfølgelig med nyvasket drakt). Dere får garantert oppmerksomhet. Bruk denne oppmerksomheten til å profilere oss på en god måte. De som får medieomtale får premie av meg.

*Styreleder Vegard Sveiven***Norges Birøktelag**

Dyrskuevegen 20, 2040 Kløfta

Tlf: 63 94 20 80

Telefontid: 9-11.30. Fredag stengt

E-post: post@norbi.no

Internett: www.norbi.no

Bankkonto: 2650.25.26285

Bankkonto: Fakturaer og

kontingent: 2610.22.51503

Redaktør: Astrid Bjerke Lund

Layout: www.kreative-typer.no

Trykk: 07 media

Opplag: 4200

Stoff/annonser:

Tidsfrister for stoff, annonsebestillinger og materiell er den 8. måneden før det skal på trykk. Private småannonser kr. 150,-.

Forsidebildet:

Honningens særegne mønster beviser at sesongen er over. Foto: Roar Ree Kirkevold

Dronningenes**årlige merkefarge:****Styret i Norges Birøktelag:**

Vegard Sveiven (leder)

Tlf: 909 19 825

styreleder@norbi.no

Eli Åsen

Tlf: 404 51 492

honningeli@gmail.com

Thor Håkon Førelund

Tlf: 959 28 181

thf@syddadvokater.no

Bjarte Tennfjord

Tlf: 991 58 426

bjarte.tennfjord@gmail.com

Jens Martin Nybole

Tlf: 920 97 748

Jens.nybole@bier.no

Ny emballasje før neste sesong

Norges Birøtterlag vil tilby bærekraftig emballasje og egne, gjenkjennelige etiketter for direktesalg av honning i god tid før neste sesong.

Birøtterlaget har lang tradisjon for salg av emballasje til honning. Nå jobber Camilla Sundby, Astrid Bjerke Lund, Morten Bull og Bjarte Tennfjord i et utvalg som skal velge ut nytt design og gode kvalitetsforpakninger på halv kilo, en-kilo og to-kilo. Viktige stikkord er; kvalitet, gjenkjennelighet (merkevare), attraktivitet for

forbrukeren, bærekraft og praktisk håndtering. I tillegg skal du være sikker på at etiketter og emballasjen oppfyller merkekravene.

– Vi vet at mange birøktere er kreative og legger ned mye arbeid i egen merkevare og design, men også at flere medlemmene heller ønsker å kjøpe ferdig emballasje slik at de slipper alle detaljene, sier Camilla Sundby i Birøtterlaget.

Bærekraft

Forbrukerne er opptatt av bærekraft, men det noe utslitte ordet er en sum av mange elementer.

– Vi tror at resirkulert plast er en fin historie å fortelle forbrukerne, men foreløpig ser vi at store konsern som Coca Cola har støvsugd markedet for den kvaliteten som kan brukes til mat, sier Astrid Bjerke Lund i Norges Birøtterlag.

Glassemballasje er ressurskrevende å produsere, men presenterer honningen veldig bra og gir et inntrykk av kvalitet på

produktet. I Norge resirkuleres nær 100 prosent av emballasjeglaset.

Mange birøktere velger egne glasstyper fra profesjonelle emballasjefirmaer som Nordic Pack og lignende.

– Derfor kommer vi til å tilby høykvalitets plastemballasje som er stablebar, og

komplette etiketter direkte fra utvalgte trykkerier hvor du som birøkter kun må fylle inn «Best før-datoen», sier Sundby. Utvalget satser på flere etikettstørrelser slik at du kan kjøpe de glassene du selv ønsker. De legger opp til at plastemballasjen kommer i de populære halv kilos, én kilos og tokilos forpakningene med gjenkjennelige design fra tidligere.

Før neste sesong kommer Birøtterlagets velkjente emballasje i nytt design. Astrid Bjerke Lund (t.v.) og Camilla Sundby er på saken. Foto: Ole Auten.

Flere utsalgssteder

Til nå har Birøtterlagets emballasje kun vært å få kjøpt hos Honningcentralen.

– HC blir også viktige salgssteder fremover, men vi jobber for å bruke også andre forhandlere av birøktutstyr slik at enda flere slipper fraktkostnader, sier Bjerke Lund.

Komiteen har erfart at arbeidet med norske og utenlandske leverandører har vært krevende.

– God design og kvalitet kombinert med praktisk håndtering og en fin merkevarebygging av norsk honning, gjør oss sikre på at vi skal tilby medlemmene våre gode løsninger for direktesalg, avslutter Sundby.

Kurs for deg som holder kurs

Ulike kurs er en viktig aktivitet for lokallagene. Spesielt nybegynnerkurs er avgjørende for å sikre at medlemmene har grunnleggende kompetanse.

Nybegynnerkurs er en god måte å ta imot nye birøktere på. Det sikrer at de får en innføring i avgjørende kunnskaper, ferdigheter og holdninger. Kvaliteten på kursene påvirker hele birøktneringen, og du som kursleder er avgjørende for formidling av spesielt kunnskap og holdninger til dyrehelse og dyrevelferd, som har påvirkning på om-

*Viktig løft for alle som holder kurs.
Illustrasjonsfoto.*

dømmet til næringen. Det er også behov for mer spesialiserte kurs for alle som ønsker utvikling. Vi opplever stor interesse for mer læring.

Sparebankstiftelsen DNB har både finansiert et nytt og forbedret nybegynnerkurs, og bidratt til å utvikle kurslederkurset som vi inviterer deg til.

Norges Birøkterlag inviterer deg derfor til et kurslederkurs i høst. Kurslederkurset er til stor hjelp både for nye og erfarne kursledere i form av faglig påfyll og en arena for å treffes og diskutere alt som har med kurslederrollen å gjøre.

Du lærer blant annet om; kurslederrollen, hvordan du kan representere Norges Birøkterlag.

Kurslederkurset gjennomgår de ulike kursene og du lærer om arrangementsportalen og enkle verktøy for å arrangere kursene.

Kurslederkurset gjennomgår hvordan du lett utnytter digitale hjelpemidlene som de fleste har blitt bedre kjent med under pandemien. Etter kurslederkurset er du godt rustet til å arrangere effektive kurs ved hjelp av nye praktiske verktøy. Du får presentert tilrettelagt teknologi og pedagogiske modeller som vil hjelpe både deg og deltagerne.

Kurslederkurset vil bli gjennomført som en kombinasjon av fysiske og nettbaserte samlinger, og passer for alle som har tilgang til PC/ tilsvarende med nettilgang.

Konkret invitasjon til kurslederkurset går ut til lokallagene. Vi gleder oss til å se nye og «gamle» kursledere på en av høstens viktigste samlinger.

OLE AUTEN, SENIORRÅDGIVER

Flere gullpenger til biene

I sommer overrakte firmaet Sigmund Espeland AS nye 200 000 kroner fra smykkekolleksjonen «Redd en bie». Birøkerlaget har mottatt utrolig 650 000 kroner i løpet av de siste tre årene.

Firmaet Sigmund Espeland AS tilbyr 50 kroner for hvert smykke de selger fra smykkekolleksjonen «Redd en bie». Til nå har dette gitt 650 000 kroner(!) Senest i sommer mottok Norges Birøkerlag 200 000 kroner.

- Hjertelig takk til alle som kjøper smykker og selvsagt til Sigmund Espeland AS som deler av overskuddet for å bidra til norske honningbier som pollinerer både ville og kulturvekster over nesten hele landet. Dette er gullpenger i dobbelt forstand. De gir oss mulighet til å formidle viktig kunnskap om bier, og honningbier spesielt, biologi og naturen vår. De åpner muligheter for viktige prosjekter som ellers ville vært vanskelige å få til, sier generalsekretær Camilla Larsen.

Fremmer honningbier og biomangfold

Tidligere pengegaver har i stor grad hjulpet bevaringsarbeidet av brune bier, som regnes som Norges nasjonalbie. Ulike prosjekter som fremmer brunbien er prioritert, f.eks. Norsk Brunbielags «Avl på norske brunbi-

er» og Interreg-prosjektet, et norsk-svensk samarbeidsprosjekt som undersøker blant annet brunbienes egenskaper.

Tidligere pengegaver har organisasjonen også brukt til utvikling av forskningsbaserte retningslinjer i forholdet mellom honningbier og ville bier. Arbeidet setter søkelys på behovet for mer forskning under norske forhold og verdien av et føre- var prinsipp.

Fremover ønsker Norges Birøkerlag å utarbeide informasjonsmateriale om bier, utvikle og tilby veiledning for en bedre bihelse, samt gjennomføre forskning på sykdommen åpen yngelråte. Bakteriesykdommen som var primærårsaken til store tap av brune bier i Agder, og som fremdeles er en fryktet sykdom. Støtten fra Sigmund Espeland AS gir mulighet til to egne prosjekt som vil gi oss mer informasjon om yngelråte.

Norges Birøkerlag takker for en avgjørende og viktig gave til vårt arbeid for å fremme honningbier, birøkt og biomangfold.

Tips om voks?

Det er mye snakk om hvordan norske birøktere skal bli selvforsynte med bivoks. Særlig lurer vi på hvordan vi skal få inn voks fra hobbybirøktere.

Mange birøktere og birøkerlag har gode løsninger på dette, og disse tipsene ønsker vi å samle inn. Ikke nødvendigvis revolusjonerende nyheter, men hvordan du og birøkerlaget, eller noen kollegaer som du vet er gode, gjør dette. Tipsene skal brukes til en idébank, og det kan bli aktuelt å trykke noen

i Birøkteren (etter avtale med deg). Hjelp næringen med dine gode voksideer.

Kontakt Roar Ree Kirkevold

☎ 908 27 397,

✉ roar.ree@kirkevold.no

AV ROAR REE KIRKEVOLD, JOURNALIST

Hvem? Hva? Hvor? Hvordan?

«Hvem, hva, hvor og hvordan» er begynnelsen på et dikt jeg husker fra barne-skolen. Jeg husker ikke hele diktet, eller om det har en dypere mening. Disse fire ordene står godt for seg selv. Og jeg synes de passer godt i vår birøktverden, selv om jeg gjerne skulle slengt på et hvorfor.

Når vi er i det lyriske hjørnet, vil jeg ta med et sitat til: «Du må tenke sjæl» av Trond Viggo Torgersen.

Månedens spalte skal ikke handle om diktanalyse. Jeg vil derimot slå et slag for kildekritikk og sunn fornuft. For hvordan skal vi vite hva som er best for biene våre, honning-utbyttet og oss selv som birøktere?

Ideen bak dette førkaret synes jeg er veldig god! Lett å fylle på og bievennlig. Ikke solid nok. Ikke norsk mål. Dette bomkjøpet har blitt liggende på lageret. Foto: Eli Åsen.

eller under? Jeg har spurt flere birøktere om hvorfor de valgte det ene eller det andre. Den viktigste grunnen var at de hadde kjøpt bier som satt på tavler med biveg over eller under. Eller at de ble anbefalt det ene eller det andre da de kjøpte utstyr. Dermed var valget tatt. Jeg kunne brukt andre eksempler:

Helkasser eller halvkasser? Cellestørrelse på 4,9, 5,1 eller 5,3? Førkar i hardplast eller styroopor? Krainer, brune eller buckfast?

Det er tyngre å gjøre endringer etter at valget er tatt, kostnadene er betalt og vanene har etablert seg. Derfor er det viktig å prøve å vurdere de positive og negative sidene endringene vil ha på din birøkt før du tar valget.

Klinten fra hveten

I Hyde Park i London er det et hjørne som heter Speakers Corner. Dit kan hvem som helst komme og holde tale om et hvilket som helst tema. I dag henter mange inspirasjon og kunnskap på internett. Internett er på mange måter som Speakers Corner. Hvem som helst kan skrive og snakke om hva som helst. Det er ingen garanti for at de vet hva de snakker om. Så hvordan skal du skille de kunnskapsrike du kan lære av fra røkla?

Hvem tok valget?

Hvorfor tar folk så mange ulike valg i birøkten. La oss ta et eksempel: biveg over

Hvordan?

I dag er (nesten) all verdens birøktkunnskap et tastetrykk unna. Internett er fulle av spennende driftsformer, ideer og utstyr. Det er lett å la seg rive med. De store spørsmålet er: Hvordan passer dette inn i min birøkt? Passer det sammen med utstyret jeg har fra før? Hvordan påvirker det biene? Egner det seg i norsk klima? Hvordan påvirker det meg som birøkter? Hvordan påvirker det honningutbyttet?

I birøkten er det mye som henger sammen: trekkgrunnlag, temperatur, bieraser, utstyr, driftsteknikk, vandring og så videre. Hvis du skal endre på noe, så må du gjøre

deg noen tanker om hvordan dette påvirker resten av birøkten din.

Hvem?

Er avsenderen en person, et birøkterlag, en skole, et universitet eller en utstyrsforhandler? Hva ønsker de å oppnå? Hvilket utgangspunkt har de sammenlignet med ditt? Har de praktisk birøkterfaring? Er det en flink birøkter? Det er ikke nødvendigvis noen sammenheng mellom hvor mye kunnskap folk har, og hvor ivrige de er til å dele av sin kunnskap (eller mangel på kunnskap). Samtidig kan noen med kort erfaring og god magesfølelse ha de beste ideene.

Det er mange spørsmål du bør stille deg. Vær (litt) kritisk til hvem du lytter til.

Hva driver oss framover?

Hvis alle har samme driftsteknikk, samme utstyr og tenker på samme måte vil vi aldri ha grobunn for forbedringer!

Vi er prisgitt at noen tenker annerledes, prøver nye metoder og utvikler nye

driftsteknikker og nytt utstyr. I det store utvalgte av ideer og nyskapinger vil det finnes noen som er knallgode.

Hvordan sørge for at du satser på ideene og nyskapingene som blir en suksess i din birøkt? Hvis du tenker sjæl, og bruker noen av spørreordene hvem, hva, hvor og hvordan (og hvorfor), så tror jeg du kommer langt.

Kildekritikk på nybegynnerkurs?

Bør noen av kurskveldene på nybegynnerkurset inneholde en filmsnutt fra nettet etterfulgt av en diskusjon? Hva lærte du? Hva var motivasjonen bak filmen? (Opplæring? Informasjon? Salg?) Er den som lagde filmen en god birøkter? Er dette god birøkt? Hvordan vil dette fungere hjemme hos deg, med dine bier, ditt kubemål, ditt trekkgrunnlag og din driftsteknikk?

Da jeg begynte i 2007 anbefalte «alle» helkasser. «Alle» var stort sett høyere, sterkere og hadde lengre armer enn meg. Mine første bier kom på helkasser. Jeg fikk bekreftet teorien om at helkasser ikke var noe for meg da jeg måtte stå på krakk og plukkhøste tavler, slik at helkassene ble lette nok til at jeg klarte å løfte de ned.

Foto: Eli Åsen

*Geithams som samler
sevje fra eik.*

Geithams er birøkternes ulveproblem

Nord-Europas største vepseart, geithams, sprer seg med rekordfart. Fortvilede birøktere må bare se på at biene fanges i lufta og slaktes på stedet eller flys bort. Det er lite man kan gjøre.

Geithamsbol i lekestue.

Geithamsen ble regnet som utryddet i nær 100 år, men fra 2010 dukket den opp øst i landet. Det er liten tvil om at er varmere klima har skylden. Utfordringen er at geithamsen er oppført i kategorien «Nær truet» på Artsdatabankens rødliste over arter som er fredet. Vi har spurt Artsdatabanken skriftlig om det likevel er lov å drepe vepser og/eller vepsebol, men de svarer ikke på våre henvendelser.

Problem fremover

Morten Bull mener geithams er og blir et stort problem framover.

- Den etablerer sine vepsebol der det er lettvinnt og enkel mat å finne, sier han. Flere melder om funn av geithamsbol i nærheten av bigårdene sine i Østfold, og innenfor en omkrets på 100 meter rundt en av Bulls bigårder, var det seks geithamsbol som levde av kubene.

- Geithamsen ser på kuberekka som et koldtbord, og de står i kø for å forsyne seg. Mange geithamsdronninger klekkes på høsten i hvert bol. De får opplæring i å fange bier uansett alder, og tar denne kunnskapen med seg inn i neste sesong med bol nær bikubene, sier Bull. Han har fanget 35 millimeter store dronninger i sin bigård på jakt etter bier.

- Slik øker presset på bifolkene slik det har økt fra i fjor til i år. Bull sier at tyske geithamsforskere sitert på Wikipedia, forteller at bolet kan inneholde opptil 700

arbeidere og mye yngel. Forskingen viste at hver arbeider tok fire til fem byttedyr daglig, og har du da mange geithamsbol rundt bigården din og lite andre insekter, er det her de jakter. Da går bistyrken ned, sier Bull. Han er klar på hva som må skje:

- Geithams må ut av rødlista fordi den ikke er en truet art. Vi må få lov å fjerne de bolene som er etablert rundt bigårdene, resten får være, sier Bull.

Hysteri

Susanne Maria Dörfler er ikke i tvil. La geithamsene være.

- Jeg ønsker et bol i hver av bigårdene mine, og der hvor de etablerer seg, fjerner de det meste av annen veps som befinner seg i nærheten, sier hun bestemt. Hun henviser til tyske studier, og sier at intet annet insekt er mer forsket på enn geithams. Blant annet at geithamsen ikke jakter i umiddelbar nærhet av bolet sitt. Hun kaller det «borgfred» og det gjelder for de aller fleste rovdyr. Derfor hjelper det både bier og birøktere å ha geithamsbol nær bigårdene. Hun setter opp passende fuglekasser til dem hver vår.

Hun sier at geithamser ikke tar bier som fortsatt har gift i brodden. Ifølge henne er det de gamle biene som kommer slitne hjem med nektar, de tar, og de skal dø snart likevel. Uansett kollapser geithamsbolene i løpet av september og da er problemet løst.

- Det finnes ikke et eksempel på at geithams har tatt knekken på et helt bifolk, men unntak av avleggere som birøkterne har produsert uten 18-23 dager gamle vaktbier. Slike parekassetter og avleggere er lagd feil, og vi kan ikke skyld på geithamsene.

Hun forteller om bøter på 50 000 euro (nær en halv million kroner) for å drepe geithams, og hvis du fjerner et geithamsbol i Tyskland, risikerer du opptil fem års fengsel.

- Birøkterne er positive til geithams, for de fjerner kålormer, glansbiller og andre skadeinsekter fra åkrene temmelig effektivt. Det er jo bedre med geithamser som tar tyve honningbier om dagen i stedet for at

Erling Gravdahl passer godt på biene sine. Han har vært birøker i 85 år.

bonden må sprøyte insektgift flere ganger i løpet av sommeren.

Dörfler advarer birøkterne direkte om å skrive at de dreper geithams på sosiale medier.

- Gjør vi det som næring, må vi ikke bli forundret over at folk med naturinteresse ikke vil kjøpe honningen vår eller la oss plassere honningbier på eiendommen. Dette er birøkternes mangel på kunnskap, og er svært skadelig for omdømmet vårt. Vi er en grønn næring, så skjerp dere! Dette er like ille som ulvemotstanden i enkelte områder, sier hun.

Uforberedt

Seniorrådgiver Bjørn Dahle i Norges Birøkerlag bekrefter at det er geithams som folk er opptatt av for tiden. Svært mange ringer inn til Norges Birøkerlag, men han er usikker på om han kan gi dem noe godt råd om hva de bør gjøre utover å innskrenke flyhullet slik at det blir lettere for biene å forsvare inngangen. Han lurar på om biene kan være uforberedet på den flyvende faren etter en hundreårsperiode uten denne fienden. Det blir spennende å se om dette året har vært spesielt med tanke på hvor mange birøktere som oppfatter geithamsen

som et problem, eller om dette er en trend som vil vedvare.

Vi jobber med geithamsproblematikken, bl.a. vil vi bruke vårt internasjonale nettverk for vurdere behovet for og eventuelt hvilke metoder vi kan bruke for å beskytte biene.

Generalsekretær Camilla Larsen oppfordrer alle birøktere som observerer geithams, til å registrere funnet hos Artsdatabanken (www.artsdatabanken.no).- Det gjelder å få dokumentert både spredning og mengde. Vi skal ha flere møter med myndighetene på birøkternes vegne i denne saken, sier hun.

Jakter geithams daglig

Erling Gravdahl i Andebu i Vestfold sitter i timevis på en krakk foran sine fire bifolk for å slå ned geithamser som angriper. Tidvis kommer de i skytteltrafikk for å forsyne seg av 97-åringens husdyr. Se bildet øverst på siden.

Når Birøkteren besøkte han, slo han geithams nummer 114. Tross alderen ser han dem tydelig i luften, og spretter opp for å klaske til dem med en elektrisk racket. Det må nevnes at Gravdahl ikke har opplevd så store geithamsproblemer på de 85 årene han har hatt bier. Uten opphold, selvsagt.

Irriterende, men usikker skade

De store geithamsene sprer seg og birøkterne irriterer seg over at de spiser honningbier, men er det grunn til engstelse?

Nord-Europas største art av stikkeveps, geithams, *Vespa crabro*, ble ikke observert i Norge på nær hundre år, men så dukket den opp rundt langs Sørlandskysten og Oslofjorden litt ut på 2000-tallet. Nå er den lokalt vanlig i store deler av Sørøst-Norge og Sørlandet. Birøkterne kontakter Birøkterlaget og spør hva de skal gjøre. De er lei av at de helikopterstore brunrøde vepsene sveiper foran bikubene og fanger trekkbier i lufta idet de returnerer til kubene.

Skogsentomolog og rådgiver ved Norsk institutt for bioøkonomi, NIBIO, Torstein Kvamme, kjenner geithamsene godt.

– Jeg er ikke sikker på om geithamsene var helt borte i de hundre årene, men de var trolig få og bare på noen små områder sier han.

– Men vi ligger helt i grenseland for hvor de rekker å gjennomføre livsløpet sitt, så litt økt temperatur kan være det som skal til for at geithamsene igjen klarte å formere seg og spre seg. Vi har fått noen henvendelser også fra Vestlandet, men før vi kan slå fast at geithamsen også finnes der, må vi få tilsendt noen eksemplarer. Selv om geithamsene er store, kan også enkelte andre vepsearter bli kraftige. Særlig dronningene.

Geithams står oppført som nær truet i Rødlista både for 2015 og 2021. Det betyr at man bør ta hensyn til geithamsene.

– Siden den sprer seg såpass kraftig i et varmere klima, tror jeg den vil forsvinne fra rødlista på et tidspunkt. Hva den vil bety for birøktere lokalt er usikkert. I et geithamsbol finnes det noen hundre individer i Skandinavia. Først nedover i Europa kan antallet komme over tusen per bol, sier Kvamme.

Bier på menyen

Kvamme tror ikke geithams betyr noe merkbart for normalt sterke bifolk eller for honningutbyttet.

– Geithams er til en viss grad opportunist. De spiser det de kommer over av karbohydrater og proteiner. Ofte drikker de sevje fra sprekker i eik og andre løvtrær som ask, alm, or og bjørk. De kan ringbarke greiner og små stammer, men helst utnytter de sprekker i barken. Om høsten kan du finne dem på nedfallsfrukt, men bare unntaksvis i blomstene, forteller han. I tillegg

Årssyklus

Utover i mai kryper dronningen opp fra vinterdvalen i bakken. Hun leter opp et egnet sted for bolet sitt. Gjerne hule trær, i hus eller større fuglekasser. Så begynner hun å bygge og legge egg. Etter hvert klekkes flere og flere arbeidere som hjelper til etter prinsipielt samme mønster som honningbiene. På ettersommeren bygger arbeiderne større celler. Herfra klekkes det hannvepser og nye dronninger.

Når de nye dronningene er paret, og i tide før høstkulda, finner de et lunt overvintringssted i bakken. Her kan de overleve vinteren og både de nye dronningene og sæden våkner til liv neste vår. Alle de andre vepsene, inkludert gamledronningen dør utover høsten. Ringen er sluttet.

er de kjøttetere. Også her er menyen variert. Øyenstikkere, gresshopper, fluer, andre vepser og bier av flere arter blir drept og fraktet tilbake til bolet.

Oppdager de et bifolk med god trafikk, er jo dette en grei kilde til mat. Honningbier er derfor en del av næringsgrunnlaget. Kvamme tror imidlertid ikke at geithamsene

Innsending

Send gjerne inn geithamser for registrering. Særlig fra andre steder enn Sørøstlandet.

Drep geithamsene uten å knuse eller plage dem. Ha dem i en liten beholdet med skrulokk (urinprøvebeger er bra). Frys dem ned til du sender dem.

Legg litt tørkepapir i beholderen slik at de ikke blir ødelagt i transporten, eller legg dem på 60 – 70 % sprit i et lite glass.

Send dem til:

Torstein Kvamme
Postboks 115,
1431 Ås

Sett på navn og epostadresse, så får du en bekreftelse på at det virkelig er geithams.

vanligvis merkes på bistyrken eller honningutbyttet. På ettersommeren er det kanskje over 30 000 bier i et bifolk, og med noen hundre geithamser ved en bigård på 10-15 bifolk, betyr de vanligvis lite. Mengder av bier skal likevel dø på denne tiden.

– Dessuten kan du ikke skjerme biene som jo flyr fritt. Gled deg heller over helheten i naturen, råder han. Geithamsene, som andre stikkevepser, bruker ikke samme bolet flere år på rad, men etablerer seg ofte i nærheten av fjorårets bol. De er derfor lurt å fjerne gamle bol så det ikke er duftspor der etterpå og tette innganger med finmasket netting.

– Det er flere ting vi ikke vet om geithamsene. Blant annet om de trekkes til de samme bikube lokalitetene flere år på rad. Etter at geithamssamfunnet har kollapset utpå høsten flytter ofte andre dyr inn. De utnytter bolet som hjem og/eller som føde. At geithamsdronningen begynner fra null hver vår, er bra for hygien. Naturen styrer med nennsom hånd.

Send inn geithamser hvis du fanger en eller noen eksemplarer

Torstein Kvamme oppfordrer birøktere som oppdager geithamser, om å fange noen og sende dem inn.

– Vi trenger mer dokumentasjon, og særlig fra Vestlandet og Midt-Norge, sier han.

To av tre bifolk drept

Samboerparet Julie Vega og Birger Brynildsen i Eidsfoss i Vestfold har hatt bier i ti år. I 2015 dukket de første geithamsene opp, og i fjor, 2020, så de en klar adferdsendring.

Geithamsene gikk til mer massive angrep, og i høst har geithamsene drept de to sterkeste bifolkene på et par dager hver. Den første tok de mellom 13. august hvor den var sterk og i orden, og 15. august hvor kubene rett og slett er tom for bier. Nå i september står bare det svakeste bifolket igjen.

– Jeg så at tre geithamsen samkjørte angrepene og da lyktes de med å få med

seg bytte, sider Brynildsen og viser frem den helt tomme kubene. Det er 4-6 kilo honning i de to skattekassene, og et par kilo i det tomme yngelrommet. Her er det noen yngelceller som ikke fikk krøpet ut.

– De drepte alle biene først, og så fly de av gårde med hvite, store larver som de hentet inne i kubene. Birger løfter av yngelrommet, og bunnbrettet inneholder

Birger Brynildsen kan bare konstatere at det sterke bifolket ble tatt fullstendig på tre døgn.

kanskje 1500 døde bier og fire drepte geithamser. Han sir at denne sommeren ikke er i nærheten av å være den «tørreste i manns minne», men det er nesten helt tomt for andre typer insekter her. Han spurte

Honningbiene går til frontalangrep så fort de mener de kan klare det.

lokalbefolkningen om de hadde sett geithamsbol, og fikk innrapportert 40 bol. Han vet ikke om flere enn tre (nå én) bikuber i Eidsfoss, så spørsmålet er om geithamstrykket har blitt for massivt?

Ha litt is i magen

Birøkter Tom Einar Andersen i Sannidal har tenkt mye på geithams og hva som kan gjøres. Han stiller spørsmålstegn ved om de store angrepene skyldes et spesielt år mange steder på Østlandet der geithamsene finnes.

Det er rekordvarmt og knusktørt, så store deler av naturen må reagere annerledes enn den normalt gjør.

– Jeg har lagt merke til flere humler på bunnbrettet og ved flyåpningen. De har blitt stukket i hjel av biene. Kanskje har de vært desperate etter mat, for blomstene har for det meste tørket ut. Derfor sier folk også at trekkfugler som har insekter på menyen har reist sørover allerede.

I tråd med dette, kan det hende at geithamsene enkelte steder praktisk talt kun har honningbiene igjen på menyen, spør han. Uansett ber han birøkterne ha litt is i magen og ikke gripe til sprayboksene.

Han lurer også på om man bør innskrenke flyhullene til fem centimeters bredde på steker bifolk og en til to centimeter ved normalsterke bifolk. I verste fall, kan bifolkene flyttes fem kilometer unna. Det kan jo tenkes at det i enkelte områder er store mengder geithams, som altså ikke har noe annet å spise enn honningbier. Andersen henviser også til litteratur som viser nettingbur hvor biene finner åpningene, men som amerikanske birøktere bruker for å forvirre vepsene.

AV ROAR REE KIRKEVOLD, JOURNALIST

En annen brunbie nå

Brune bier er naturligst hjemmehørende her i bienes absolutte nordområde. Norges Birøkerlag og en gruppe dyktige testere sikrer både bevaring av underarten og videreutvikling av de beste egenskapene.

Brune bier regnes som nøysomme, og med sin litt større kropp enn krainerbiene flyr de bedre på lavere temperaturer og ikke minst i duskregn. I mange tiår har Birøkerlaget testet brune bier i tillegg til krainerbier. Hvert andre år gjennomfører et team med 15 dyktige birøktere en omfattende test av drøyt 200 av de aller beste brune dronningene. Dronningstesterne, kalt testverter, tester en rekke egenskaper i to år. Alle opplysningene blir nøye vurdert, og de beste av de beste dronningene plukkes ut til videre avl. Dronningene har ulike genetiske egenskaper akkurat som mennesker. De som skårer best på det vi ser etter, blir avlet videre på (se Fakta).

Hver eneste av Birøkerlagets brunbie-dronninger har derfor blitt vurdert av noen av våre dyktigste birøktere. Langsiktig og nøyaktig utvelgelse av ønskede egenskaper viser seg å gi forbedringer. Hvis du har

hørt at brune bier alltid svermer og stikker (også avgårde), så tro om igjen. Dagens dronninger er jevnt over bedre enn tidligere. I Norge har vi et spesielt ansvar for å ta vare på «de brune genene». Vi tror det gjøres best ved å tilby én brunbie som har gode gener for norske forhold, uansett om du bor med kalde vintre i Østerdalen, eller i regn og vind langs kysten. De beste dronningene blir tilgjengelige for deg som birøkter. Enten direkte eller altså brukt videre i avlen.

Mange brune dronninger testes på Vestlandet. Møt noen av testvertene her.

Jan Sigve S. Robbestad tester dronninger i det værharde øyrike Bømlo. Her er det røsslynghonning som gjelder. Derfor er bier med en mer forsiktig vårutviklig greit så lenge de kommer i topp styrke til den fiolette lyngen farger landskapet i juli og august. Jan Sigves nøyaktige registreringer synliggjør

Jan Sigve S. Robbestad.

Sylvi Slettebø.

hvilke bifolk som blir sterkest og som samler mest lynghonning uansett vær.

Han «brenner for» å svi av lyngheiene slik de gjorde i gamledager for å skaffe frisk røsslyng til husdyrene. Det er ung lyng som gir mest røsslynghonning.

Onar Westerheim har trekk gjennom hele sesongen der han tester på Fitjar, litt mer skjermet fra havet. Fra selja (fra 10. april) høster brunbiene fra løvetann, platanlønn, frukttrær, kløver, geitrams og lind i tillegg til røsslyng.

– Sterke, produktive bifolk håndterer sykdom best, hevder han. I to sesonger med 1,5 yngelrom noterer han nøye hvilke dronninger som ikke viser noe tegn på sverming.

Bjarte Hauglands brune dronninger må takle snufjellet på Bryne (20 minusgrader sist vinter). Her må de fly i duskregn og vind, og han verdsetter lavt forbruk og at biene tåler kuldeperiode på våren uten at det går utover yngelen.

Sylvi Slettebø tester brune dronninger i ofte regntunge Bjerkheim. Hun produserer også et betydelig antall brune dronninger i

sitt biehus, hvor hun kan arbeide under tak. Med 13 bigårder med ulike trekk gjennom sesongen produserer hun mye sortshonning. Derfor stiller hun store krav til bienes styrke (antall bier) og produktivitet.

– Med folk overalt, må vi ha snille bier, men de bør også kunne forsvare seg, mot for eksempel røving fra andre bier, sier hun. Sylvis slyngerom og tappeavdelingen er like sterilt rent som Haukeland sykehus. Men så er hun også sykepleier.

Dette blir elitedronningene vurdert etter:

- Biestyrke, vår, sommer, høst
- Temperament
- Tavlefasthet
- Svermetrang
- Honningutbytte sommer og høst
- Varroainfeksjonsgrad
- Nosemasmitte

AV CAMILLA SUNDBY,
AVLSANSVARLIG OG RÅDGIVER

Onar Westerheim.

Bjarte Haugland.

Er vi for redde for mørke tavler?

Burde vi tenke annerledes om hvordan vi bruker vokstavlene våre? Illustrasjonsbilde.

Bidronningene prioriterer sterkt de mørke gamle tavlene fremfor nyutbygde lyse. Morten Bull lurar på hva dette egentlig kommer av. Har vi birøktere tenkt mer på oss selv enn biene?

Du hører det overalt. Voksen skal byttes jevnlig og oftere enn akkurat du gjør det. Danskene, for eksempel, har en utskifting som er mange ganger vår. De svarte velbrukte yngeltavlene, er lite hygieniske for biene, heter det. I praksis: her kan det være smitte av flere slag. Løsning: Bytt voks ofte, og hold både bikubene og stien din rein.

Motsetninger

– Vent litt, sier Morten Bull som absolutt også bytter voks, men som samtidig ofte tenker motsatt av det som er gjengs.

– Er det slik at birøkterne vil ha mest mulig lys og ny voks mens biene selv vil ha den mørk og godt brukt? Siden biene har vært på jorda i hundre millioner år, kan det

være lurt å gå litt stille fram. Hva er årsaken til at bidronningene konsekvent marsjerer over de lyse tavlene for å legge egg i de mye mørkere om de kan velge, spør Bull. Noe må det være.

Uansett årstid

Rådet har vært at jo lenger ut i sesongen du kommer, jo mer forsiktig må du være med å sette inn lyse tavler. Morten Bulls erfaring er at biene prioriterer de mørke tavlene uansett årstid.

– Jeg har brukt tid på å gå igjennom yngelrom nå i august, og da ser jeg at eggleggende dronninger, konsekvent går over de lyse tavlene. Hun legger egg i de mørke selv om yngelrommene består av både mørke og nye fullt utbygde tavler. Så hva er det med de lyse tavlene som gjør dem mindre attraktive for biene? Det er det vel bare bifolkene som vet. Er det slik at de brukte tavlene har duft fra andre bifolk, og at dette trigger biene, spør han.

Desinfiserer?

Eller er det slik at biene faktisk desinfiserer tavlene i langt større grad enn vi mennesker oppfatter?

Bull forteller at druesukkeret i honning ved fortynning med vann spaltes enzymatisk til hydroperoksid, H₂O₂, som er en meget sterk desinfeksjonsvæske. I tillegg bruker biene propolis med naturlig antibiotika ved risk for smittespredning.

– Finnes det kanskje feromoner i de mørke tavlene som trigger biene til å ta nett-opp dem i bruk? I en villsverm, vil jo både voksbyggingen og ynglingen skje fra midten og utover mot sidene.

Dronningen guides

Bull har liten tro på dronningenes frie vilje. Det er arbeiderne som guider dem rundt i bikuber dit de vil ha dem, også opp til skatte-kassene mellom to spiler i dronninggitteret med større åpning. Igjen dukker spørsmålet om feromonstyring opp. De brukte tavlene har ofte stått i andre bifolk, og kanskje er det

slik at denne fremmede duften trigger noe instinktivt.

– Sett ned ei tavle fra et annet bifolk i en kube, så har du dronninga på den ganske raskt.

Selv bruker Morten Bull to halvkasser som yngelrom. Normalt er det i øvre kasse som det meste skjer. Her er temperatur og andre forhold best både for yngling og opphold. Kun «ungkarene», altså dronene, oppholder seg i den noe kjøligere "kjelleren". Her finner vi også ofte større mengder pollen.

Men når han tester ved å ha helt lyse utbygde tavler oppe og mørke nede, så trekker både arbeiderbier og dronningen ned. Stikk i strid med tanken om inneklimate.

Det finnes mange trender innen birøkt. I en periode skulle biene innvintres kun på byggevoks for å sikre en frisk start uten medfølgende smitte neste sesong. Så gikk det over fordi man mente at det slet altfor mye på vinterbiene at de både måtte trekke ned fôret og bygge på en del av året hvor dette ikke er naturlig for dem.

En annen trend har vært å samle byggevoksplatene i midten hvor biene tar dem lettest i bruk. Dette er stikk i strid med hvordan biene har det i villsvermen der det bygges tavler utover på hver side. Så kom tanken om å sette dem annen hver for at de skulle bygges jevnt ut. Hva da med at biene foretrekker å legge egg i mørke tavler?

I tillegg har vi en stor diskusjon om størrelsen på cellene. Er det slik at mindre celler, gir bifolk med færre varroamidd? For de mørke tavlene har jo virkelig mindre celler fordi det blir liggende kokongrester igjen. Er det dette biene er ute etter, samtidig som de desinfiserer i langt sterkere grad enn vi til nå har visst?

Det fine med birøkt, er at vi mennesker ikke er utlært, og at vi aldri vil bli det heller. Vær bevisst på hvordan du bruker voksen din.

– Men det er lurt å bytte den innimellom, innrømmer Morten Bull.

AV ROAR REE KIRKEVOLD, JOURNALIST

Innvintring

Enda en sesong ligger bak oss. Kanskje fikk vi mer lærdom enn honning, men uansett skal biene nå innvintres.

I forlengelse av forrige sak, diskuterer vi gjerne voks litt til.

Morten Bull mener det går et skarpt skille i alder mellom bier som ikke har hatt aktive trekk siden sommertrekket, og dem som har vært på lyngtrekk som har gitt nok nektar inn til at dronningene har fortsatt eggleggingen sin. Hensikten er, som vi har skrevet hundrevis av ganger, at de biene som møter den norske vinteren skal være så unge og friske som mulig, slik at de orker å leve frem til neste års ungdom tar over.

Uansett er det for sent å gjøre noe i september. Enten vintres du inn «gamle-hjem», eller så har du sikret at dronningene dine er unge og friske og at de har hatt trekkfølelse nok til at de har lagt egg frem til for kort tid siden.

– Løft opp nok tavler til at du virkelig vet hvor mange rammer som dekkes av bier på begge sider, sier Morten Bull. La oss si at det er syv. Da innvintres du på syv tavler fordi biene skal sitte tett om vinteren for å spare varme. Er det en blanding av lyse og mørke tavler, kan det være lurt å sette de lyse ut til sidene.

Skal man høste all honningen i yngelrommet?

Også her er birøkterne uenige. Honning er mer enn sukkerfôr. Dessuten finnes det ofte en del pollen i tavlene. Det kommer godt med til våren når «nytt liv av daude gror». Eller nesten daude, da helst.

– Jeg høster yngelrommene. Særlig når biene har vært på lyngtrekk fordi biene får mye avføring av å spise lynghonning. Sukker er 99,7 prosent rent karbohydrat, og det er det biene trenger når de ikke kommer ut og får tømt seg, sier Bull. Hvis du vil ha igjen litt honning, så sett de tavlene ut til hver side. Biene spiser først opp fôret i midten, og det er her ynglingen begynner om noen måneder.

Bruk ikke byggevoks ved innvintring, hvis du ikke er helt sikker på at bifolket er ungt og sterkt. Da kan du sette to-tre byggevoks i ytterkantene.

Bull har sansen for sakte innvintring tidlig ved å gi litt og litt fôr over en periode. Nå er det også for sent, så i september mener han du skal gi alt fôret på én gang.

– Vi ønsker minst mulig egglegging nå, for det gjør liten forskjell på bistyrken.

Gå inn i november på en dag med få kuldegrader, og kikk forsiktig ned mellom rammene. Er det mange tavleruten bier, så løft forsiktig opp et par av disse og sett ned en pakkvegg. Tavlene oppbevarer du til du eventuelt gir dem tilbake til våren.

AV ROAR REE KIRKEVOLD, JOURNALIST

Det du trenger til din birøkt!

www.ktd.no eller 91 71 71 56

Api-Bioxal

DET GODKJENTE OKSALSYREPRODUKTET
MOT VARROA

KVALITETSSIKRET
for bier, biprodukter og
forbrukere

OPTIMAL KONSENTRASJON
for maksimal effekt (>96%)
og utmerket toleranse

BEHANDLINGSMETODE:
VINTER (lite eller ikke yngel)
VÅR (svermer og skaksvermer)
SOMMER (blokkert egglegging)

2 BRUKSMETODER

Drypping

Fordamping

Tilliten til en godkjent behandling

Api-Bioxal

35g pose
for 10 bifolk*

175g pose
for 50 bifolk*

350g pose
for 100 bifolk*

*Forutsatt drypping av 10 rammer med bier

ALVEIS

Alveis by Chemicals Laif s.p.a.

Chemicals Laif S.p.A. - Italy - Tel. +39 049 626281 - Fax +39 049 628501 - info@chemicalslaif.it - www.chemicalslaif.it

RAGNAS
HONNINGSERIE
DEL 4

*Ragna Ribe Jørgensens
faglig leder i ByBi og
prosjektleder for
ByBi HonningHub.*

Med lidenskap for honning

For et eventyr det er når slyngerommet fylles av lukten fra varm voks og søt honning, et duftvitne om bienes fråtsing i landskapets velsmakende nektarflyt. Vi åpner kranen, årets gylne honning siver ut, vi smaker, munnen fylles av en varm og sødmefull gave – da er livet godt.

Så siles honningen opp i tappedunken. Da skjerper jeg meg og henter frem sensorikk-skjemaet. Jeg lukker øynene og trekker aromaen langsomt inn. Full oppmerksomhet. Jeg følger skjemaet, og noterer ned. Dette er starten på min sensoriske vurdering.

Sensorisk vurdering

Sensorikk kan man kanskje tro er en liten kosestund. Men dette er hardt arbeid. I matindustrien sitter smaksekspertene i egne avlukker, med hvite nøytrale vegger og emballasjen er ensartet - ingen ting skal forstyrre. Når jeg foretar mine honningvurderinger er jeg alene, telefon slått av, ingen fremmede lukter.

Det var italienerne som først anvendte sensorisk analyse på honning på 70-tallet. Italienerne utviklet en tre-trinns utdanning, og har tilbudt denne siden 1979 - for øvrig den eneste utdannelsen til ekspertnivå i verden. Inspirert av italienerne presenterer jeg her en prosedyre for sensorisk vurdering. Målet er å hjelpe oss birøktere til økt sensorisk kyndighet, for derved å kunne beskrive vår honning sanselig og fristende.

For noen er dette elementært. For oss andre – alle kan trene seg opp, om ikke til ekspertnivå, så få stor glede av et årvåkent smaksapparat. Begynn nå, lukt på alt du kommer over – blomster, sokker, lukt på alt du skal spise. Lukt på Birøktern du holder i hånden. Forsøk så å definere duften med ord, ofte svært vanskelig, men det blir lettere etter hvert.

Sensorisk skjema

I vurderingen skiller vi mellom aroma og smak/flavour. Både fordi nese og munn består av ulike sansereseptorer, og fordi flere honninger gir svært ulik aroma og smak. Installer deg til så du er så uforstyrret som mulig. Rommet må være luktfritt. Lukk øynene, synet er en sterk sans som forstyrrer fokuset lett. Smaksskje av metall (ikke sølv) anbefales. Velg to-tre honninger samtidig så du kan sammenligne.

Side 1: aroma

Dekk gjerne honningglasset til slik at fargen skjules, lukk øynene, trekk duften langsomt inn. Førsteintrykket er særlig viktig. For luktesansen, som eneste sans, har direkte

kontakt med minnesenteret i hjernen, der følelser vekkes som sterkest. Førsteinntrykket er en duftmarkør som hjelper deg til å gjenkjenne aktuell honning og lignende aromaer senere. Dette er personlig. Det kan være alle typer minner, slikt som vedstabelen til bestefar fra barndommens sommerferier.

Så vurderer du intensiteten i duften, fra mild til intens. Og lengden; om duften vedvarer kort eller lenge i nesen. Dette er konstanter i den aktuelle honningen, og er indikatorer i gjenkjennelse.

Sensorisk heksagon

Side 2: smak/aroma (flavour).

Aromaemnene bygger opp sansebildet i ulike aromakomplekser – floral, treaktig, vegetativ etc. Det er utviklet ulike «aroma-hjul» hvor dere vil finne igjen disse begrepene, se fx Birøkterlagets nye honningbehandlingshefte. Bruker du hjulet så se på det som inspirasjon, ikke som fasit, for betydningen vil variere fra person til person. Smak på honningen, begynn øverst i heksagonet med sødme, noter sødmeintensiteten fra 0-4. Fortsett rundt de seks kategoriene.

Dette er allerede en super sensorisk trening og du kan si deg fornøyd. Du kan også gå videre å prøve deg på en definering av karakteren. Sødme: kan du gjenkjenne type sødme? Karamell, fudge, kandis, mørk sjokolade, melasse eller malt? Eller treaktig: bark, eik, røkelse? Kvae eller propolis? Tørt krydder som muskat eller kanel? Avslutt din sensoriske vurdering med å notere ned

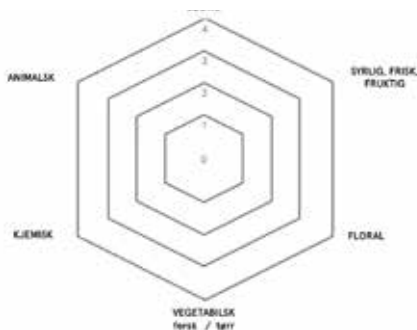

Honning:

Førsteinntrykk

Intensitet 1 10

Lengde 1 10

Intensitet 1 10

Lengde 1 10

Konsistens

intensitet på flavour, vurder ettersmak, og konsistens (flytende, kremet, grovkornet, finkornet), og merk av din fargevurdering på fargeskalaen.

Du har nå en sensorisk profil på honningen. Sjekk samme honning om noen dager – må du justere noe? Husk at dette er egentrening, så lek deg frem og tilbake mellom kategorier. Lukter du kanel, så finn frem kanel i skapet. Eller noe syrlig – sjekk mot lime, sitron, appelsin, grønt og gult eple, grapefrukt. Slik bygges vår ekspertise rundt honningens sensoriske rikdom og øker vår evne til å fortelle det norske folk hvilket suverent produkt våre flittige bier lager. Øvelse gjør mester!

Tid for å søke om få igjen sukkeravgift

Når du kjøper vanlig sukker til bruk som fôr til biene dine, kan du søke om å få igjen, refundert, sukkeravgiften som i år er 8,49 kroner per kilo. Denne ordningen er mye verd for næringsbirøktere, og alle med seks eller flere bifolk er velkommen til å søke.

Gå inn på norbi.no og logg inn på min side. Ha medlemsnummeret ditt klart (det står som kundennummer bakpå Birøkteren over navnet ditt) og finn skjemaet. Hele skjemaet er superenkelt. Du fyller i antall bifolk (to- og tredronninger gjelder som ett bifolk her) og oppgir hvor mange kilo sukker du faktisk har brukt totalt. IKKE per bifolk, for da får du bare for det ene bifolket. Øvre grense for refusjon er 25 kilo i Agder, Rogaland, Vestland, Møre og Romsdal, Nordland, Troms og Finnmark. De andre fylkene har 20 kilo som øvre grense. Har du brukt mer, oppgir du det. Du skal også oppgi kontonummeret ditt (andres kontonummer blir ikke godtatt).

Systemet bygger på tillit. Du skal ikke søke for ferdigfôr eller sukker som er kjøpt i utlandet, les Sverige, og som ikke er tollet inn.

Fristen er 15. oktober. Dersom du er medlem av et lokallag der grensen er 20 kg, og har bier der øvre grense er 25 kg, eller omvendt, så skal søknaden sendes til det lokallaget der kubene står. Ta kontakt med Norges Birøkterlags sekretariat for hjelp.

Det trekkes et administrasjonsgebyr til utgiftsdekning, hva summen blir er ikke klar pr. i dag.

Etter at søknadene er behandlet blir de oversendt Skatteetaten som overfører det samlede tilskuddsbeløp til Norges Birøkterlag for utbetaling. Denne overføringen pleier å skje i månedsskiftet januar/februar neste år.

OBS! Det følger ingen kvittering med utbetalingen, så hvis du trenger et bilag, må du ta vare på søknaden. Birøkterlaget trekker 100 kroner fra oppgjøret som administrasjonsgebyr.

AV ROAR REE KIRKEVOLD, JOURNALIST

Lukket yngelrâte i Bohuslän

Verdens trolig mest tapsbringende biesykdom, lukket yngelrâte *Paenibacillus larvae*, er påvist i Bohuslän i Sverige opp mot grensen til Norge.

Hos oss er dette en meldepliktig B-sykdom, og vi ber birøktere være obs i kubene sine til våren. Like viktig er det at du IKKE er borti bier, voks, biutstyr eller honning når du er på svensketur. Det er avgjørende

for norsk birøkt at ingen importerer noe av dette til Norge. Gjelder levende bier, honning og alt brukt utstyr.

Kanskje blir du fristet til å ta med deg litt voks, men la det være! Det er mye annet du kan ta med deg for å spare tretten kroner.

AV ROAR REE KIRKEVOLD, JOURNALIST

Har du vurdert økologisk?

Matmarkedet er i endring. Folk er opptatt av pris, men flere forbrukere er også opptatt av at maten skal gi oss mer enn selve næringsverdien. Man er opptatt av at maten skal produseres på bærekraftig vis.

Økologisk produksjon er basert på en helhetlig tankegang, der man skal jobbe mest mulig på lag med naturens egne ressurser, med et enda større fokus på dyrevelferd. Mat er også i stor grad identitet, og det er min påstand at de som leverer økologisk mat har en svært god historie å fortelle, en historie som bevisste forbrukere kan identifisere seg med.

Kraftig omsetningsøkning i 2020

Salget av økologiske matvarer i Norge økte betydelig i fjor, ifølge Landbruksdirektoratet rapport for 2020: Produksjon av økologiske jordbruksvarer. Covid-19 pandemien påvirket omsetningen ved at serveringssteder og Bondens marked fikk en reduksjon, naturlig nok pga. nedstengingen, mens salget i spesialbutikker og REKO-ringer økte.

Honning i butikk er litt sårbart

I Birøkteren nr. 1/2020 var saken «Sliter med øko-salget». Honningcentralens Knut Tisthal uttalte at de solgte 10-11 tonn norsk økologisk honning i året, og de fikk inn langt mer fra birøkterne. I år er situasjonen omvendt, de har for lite økologisk bringebærhonning, mye fordi enkelte store birøktere har hatt stor svikt i årets sesong. Tisthal opplyser at de også opplever økte henvendelser fra lokale produsenter av blant annet økologisk granula og økologisk iskrem som ønsker leveranser av økologisk honning. Han legger til at volumet ellers er veldig lite i dagligvaresammenheng, slik at det ikke er aktuelt å kjøre store kampanjer, og dagligvarekunden er heller ikke villig til å betale noe særlig mer for den økologiske honningen.

Andre markeder er bedre enn dagligvarehylla

Det er de rikeste landene i verden som også har høyest konsum av økologiske jordbruksvarer, og Danmark er det landet i verden med høyest konsum økologiske varer per person i 2019. Norge er på god vei etter, og i dag er Bondens marked, REKO-ringer og spesialbutikker gode markeds plasser for økologiske matvarer, også honning.

Slik gjør du det

Jeg tror det er fremtidsrettet å legge om til økologisk birøkt, for å være klar når markedet er mer modent. For de fleste birøktere i Norge er veien kort for å legge om og få Debio-sertifiseringen som er nødvendig for å selge økologiske varer i Norge. Kanskje du driver på en måte som gjør omleggingen enkel. På nettsiden norbi.no, under Økologisk birøkt, finner du sjekklisten for hva som skal til.

AV ASTRID BJERKE LUND, PROSJEKTERER

RÅTØFF GAMMEL HÅNDSLNGE

Flott til gårdsbutikk
el. utstilling.

Kr. 700,-.

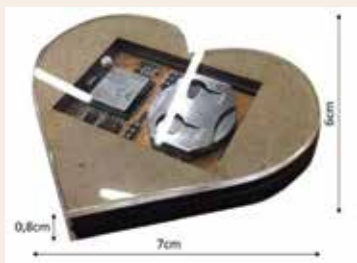
Må hentes i Vestfold.
Tlf. 466 61 887.

PRØV EN KUBEVEKT GRATIS

Som birøkter har du kanskje en del spørsmål:

- Hvordan er trekket, blir det noe honning?
- Bør jeg kanskje gi biene nødfôr på våren og ellers ved opphold i trekket?
- Hvor mye honning er det i kubene?
- Hvordan er det med dronningen?
- Er det sverming på gang?
- Er det noen som stjeler kubene mine?

Kubehjerte kr 1196,-

4G modul sol kr 2210,-

Kubevekt kr 1987,-

**Disse produktene gir deg svar på spørsmålene.
Du vil føle deg mye sikrere som birøkter.
Du slipper å synse og forstyrre biene unødvendig.
Du har nå muligheten til å prøve dette gratis i én måned!**

Kubevekten gir deg alle vektendringer. Kubehjertet forteller deg hvordan biene egentlig har det. Temperatur, luftfuktighet, lydnivå m.m. presenteres og analyseres – og gir deg kubetilstanden, situasjonen for dronningen og svermevarsel.

4G modulen håndterer opp til 100 kuber i en bigård. Du trenger den ikke om du har bikubene hjemme og ikke ønsker avstandsovervåkning. Alt er presentert i en app hvor du også har Kubekortet ditt.

Det anbefales på det sterkeste å ha overvåkning på alle kubene. Du får derfor **gode kvantumsrabatter** om du kjøper to eller flere enheter.

Som medlem av Norges birøkterlag har du nå muligheten til å prøve dette gratis i én måned. Benytt kupongkode: «**norbi100**». Den er gyldig ut 2021 for et av hvert produkt.

Gå inn på www.beehivemonitoring.no for å finne detaljert informasjon, handle og finne flere produkter. Og husk, du har 30 dagers åpent kjøp.

Prisene er inklusiv mva og frakt.

Beehivemonitoring Norge
– ledende på overvåkning av bier –

**Beehive
monitoring.no**

En merkelig møkkahistorie

Bier fikk skylda for mengder av gule flekker på biler. Så flytter de biplassen, men problemet fortsetter. Hva skjer?

Hver dag med fint vær skjer det samme. Fra lunsjtider og utover kommer det noe smått og gult ned fra den blå vestfold-himmelen. Med maks tre dagers mellomrom må de ansatte vaske bilene sine. Hvis ikke, blir jobben med å fjerne flekkene mye større. Da må de gnike dem vekk for hånd.

På andre siden av den ni meter høye industribygningen står 16 bifolk. Birøkterparet har brukt denne fine biplassen siden før industribygningen ble bygd for få år siden. De leier plassen av en fornøyd grunneier, som alltid ønsker dem velkommen. Biene har skog på tre sider og industribygningen i sør-vest. De har ikke så mye morgensol, men godt med kvelds-

sol. Borge skogen industriområde er stort og ligger hovedsakelig vest for biene. Ellers er vestfoldlandskapet skog og dyrket mark.

Lederen for firmaet med bilene som blir utsatt for de gule flekkene, tar saken opp med grunneieren. Han er også en hyggelig fyr og presiserer at han ikke vil biene til livs. Men, innrømmer at bilvaskingen blir slitsom. Han vil bidra til å finne en ny biplass. Derfor blir vi koplet inn.

Vi har hørt dette mange ganger. Overfølsomme folk med for fine biler som ikke tåler noe, og birøktere som står på sitt. Vi går med på en befaringsreise, og innrømmer at denne saken er helt spesiell. Flekkene

minner absolutt om biebæsj, og de sitter på siden mot kubene. Det er også flekker på bygningen og på en presenning på stedet. Men både lederen i firmaet, grunneieren og birøkterne er vennlige folk. Avstanden

i luftlinje fra kubene til bilene er ca. 100 meter. Også andre steder i industriområdet kommer det gule flekker, men bare ganske få sammenlignet med her.

Slik så en av bilene ut etter to dager.

Fast flyrute

Instinktivt bæsjer ikke friske bier inne i kubene eller rett på utsiden. Det har med smitte å gjøre, men ingen har forsket på hvor langt eller høyt de flyr før de tømmer seg. Mulig de flyr opp over bygningen og bæsjer før de drar på

trekk? Problemet er at dette foregår helt fra april til juli, så det kan ikke være ett trekk de henter i samme retning. På dager hvor biene ikke flyr, er problemet borte. Det at flekkene kommer etter lunsj stemmer med at bigården ikke har morgensol.

Også flyene til og fra Sandefjord lufthavn Torp går akkurat over her i en høyde på ca. 300 meter.

Det merkelige er at vi i sommer hører om en tilsvarende klagesak fra enden på Gardermoen. Men fly slipper ikke ut noe som kan gi disse effektene.

– Dette ser helt spesielt ut, og jeg har ikke sett så mye biebæsj før, sier seniorrådgiver

Bjørn Dahle i Norges Birøkerlag, og legger til at etter hvert som urban birøkt blir mer og mer vanlig, så vil vi trolig få flere slike interessemotsetninger. Han tror at biene har flere hovedtrekk på andre siden av industrifeltet, og at de derfor har sin hovedrute over bygningen. Det er også en god del flekker på selve fasaden mot bigården.

Ny plass

Birøkterne er glade i plassen sin, men vil ikke være til trøbbel. Biene flyttes til lyngtrekk mange mil unna. Kun noen avleggere blir tilbake, og bedriftslederen ser at biene får være i fred.

Grunneieren gruser opp en ny plass for biene. Denne gangen 200 meter unna bygningen, og nå øst/sørøst i retning. Det er varmt og tørt og biene flyr mye utover høsten.

Bedriftslederen forteller at problemet igjen er tilbake med nær samme styrke.

Hva kommer dette av, spør alle partene.

Kan det være at biene flyr opp til et kjent punkt og så ut derfra i ulike retninger? Er det likevel ikke biene som er skyldige? Hvis disse biene møkker så mye, hvorfor er ikke dette en problemstilling lagt oftere?

Kan du noe om slik, hører vi gjerne fra deg.

Ahhh.. Endelig kan vi møtes igjen

Pandemien har lagt en demper på møtevirksomheten, men nå løsner det sakte men sikkert. Vi dro rett og slett til Sverige.

Göteborgs och Bohuslans biodlardistrikt har lange tradisjoner for å arrangere møter og treff. I høst samlet over 100 birøktere seg i Ucklum mellom Uddevalla og Göteborg. Solen skinte og birøkterne smilte. Endelig kunne de diskutere små og litt større ideer igjen uten å være logget inn på PCen. Flere birøktere viste frem sine gode ideer, og engasjementet viste at det skal mer enn en skarve pandemi til for å kneble birøktere. Her er noe av hva de viste frem.

1. Enkel bitømmer

Helge Hermansson fra Lyr viste sin bitømmer. En tynn finérplate på bakken med en 40 millimeter tykk løs trekarm oppå. I ett av hjørnene hadde han boret et 16 eller 20 millimeters hull og tredd inn en plastslange lik den elektrikerne bruker i vegger og tak. Plastslangen endte rett ved flyåpningen, og

hensikten var å tømme skattekassene for bier uten å løfte mer enn nødvendig.

– Biene søker til hjørnene, og jeg setter kassen på bitømmeren fra en dag til den neste. Da har normalt omtrent alle biene marsjert tilbake og inn i kuben, og jeg høster honningen lett og uten ekstra løft, forteller han.

2. Dekor på bordet

Ikke alle honningglass er like dekorative. Hva med en liten kube i tre som en gimmik på bordet? Svwen-Olof Nilsson har vært snekker i 50 år, og morer seg med å lage flotte bikuber i miniatyr som passer perfekt til mange typer honningglas. Vipp opp lokket og nyt smakene fra årets sesong.

300 kroner stykket, og du får dem i mange farger.

3. Svermfanger

Fredrik Olsson bruker en 30-liters plastdunke med lokk til å fange svermer. +- Optimal størrelse er kanskje 40 liter, men denne går også jettefint, smiler han. Inni og rundt flyhullet smører han flytende bivoks, og inni

henger han en liten pose med en vattpit hvor han har dryppet på noen dråper med sitrongressolje for å lokke biene inn.

Dunken henges i en strikk 3-5 meter opp i et tre. Han har sin fanger 100 meter fra bigården, og flere svermer har slått seg inn.

Flyhullet skal være 30-35 mm. I diameter og sitte litt opp på dunken. Han har også boret noen 5 mm hull i bunnen for å få ut kondens og gi litt lufting.

Svermene vil bygge fra lokket, og når du løfter det av, henger svermen fint under. Fredrik pleier å slå svermen foran kuben, for å se at biene marsjerer inn.

4. Solvokssmelter

Også i Sverige gjelder det å ta vare på all voksen. Per Almkvist fra Kungälv viste fram solvokssmelteren sin. En kjent innretning i 45 graders helling mot sola. Ved pent vær kommer temperaturen inne i smelteren opp i 80 grader nesten uavhengig av utetemperaturen om sommeren. De åtte rammene (to i bredden gange fire) er normalt ferdig smeltet på en times tid. Voksen renner ned i en beholder av aluminiumsfolie.

– Det er praktisk, for den kan åpnes enklere enn stive beholdere hvor voksen kan sitte litt fast, forteller han.

Vinduet over er av enkelt glass, og alt innvendig er malt sort for å fange varmen.

5. Tavlehonning

Mange steder i verden betaler folk ekstra for tavlehonning. Det er biter av honningtavlen med voks og forseglet honning. Lennart Brorsson har lært en måte å få biene til å bygge inne i glass som settes oppå yngelrommet. Han drypper litt flytende bivoks ned i glassene og fester et kors av byggevoks i den smeltede voksen. Så snur han glasset opp ned og setter den over en passe stor åpning i en tynn kryssfinerplate. Han har plass til ni slike hull i platen og setter en isolert kasse rundt og vanlig toppakning og tak over

– Jeg setter dette på rett før første skattekasse skal på, unntaksvis etter første skattekasse, sier han. Pass på så biene har plass nok for å unngå sverming. Biene bruker litt lenger tid å fylle ni glass enn å fylle en halvkasse, men kiloprisen er høyere, og så er det moro. Lennart lærte teknikken av russiske birøktere på Youtube.

AV ROAR REE KIRKEVOLD, JOURNALIST

BYGGEVOKS I NORGE

Vi trenger din blokkvoks enten du har ett eller 500 bifolk!

NORSK BIVOKS skal bidra med resirkulering av innlevert blokkvoks fra norske birøktere.

Vi leverer tilbake voks som autoklavert og preget byggevoks. (5,1 og 5,3).

Vi oppfordrer birøktere og birøkterlag over hele Norge til å samarbeide om smelting av tavler og innlevering av blokkvoks. Dette for å sikre deg gjenbruk.

NORSK BIVOKS™

– forvalter norsk bivoks til beste for alle

www.norskbivoks.no

E-post : post@norskbivoks.no • Telefon: 901 82 824

Forhandler og mottak

HurumHonning

www.hurumhonning.no
tlf. 960 18 451

BIRØKTKONFERANSE

Vossamøtet 2021

22.-24. Oktober

Park Hotel på Voss

3 dager • 16 foredrag • Honningworkshop • Filmpremiere

Hele programmet
og påmelding på:

<https://bsbi.no/vossamotet/>

FEM MINUTTER MED HC

Anniken Bjørnå, Daglig Leder, HC

Se mer informasjon på: www.honning.no.

Telefon sentralbord HC: 63 94 20 60.

Epost: post@honningcentralen.no

Selv om lokalt salg og norsk honning er veldig aktuelt, får Honningcentralen SA fra tid til annen spørsmål om vår strategi på import. Da import har vært en del av vår forretning i mange år, er det bra for oss bruke noen anledninger til å kommentere litt rundt dette.

Først er det viktig å understreke, at vi først og fremst bruker vår salgsinnsats på norsk honning.

Kundene og forbrukerne er ulike og foruten norsk honning, etterspørres ulike sorter av importhonning. Typer av honning vi selv ikke kan levere i Norge. Det er kundene som har makten, og det er de som gjennom analyser på forbrukerbehov, dikterer hva som står i dagligvarehylla.

Honningcentralen SA er i posisjon fordi vi ønsker å være en totalleverandør på honning. Dette er av stor verdi, og en døråpner for vår norske honning. Et viktig poeng for at vi holder på med importhonning, er at den støtter opp om prisen vi kan opprettholde for norsk honning. Det vil si at vi har tilfredsstillende igjen for å levere det kundene vil ha. Som de fleste

vet, så ble den importerte honningen etablert i sin tid, for å jevne ut dårlige og gode sesonger på norsk honning. Vi er helt åpen på at i dag er det slik at hvis vi ikke leverer det ulike kundesegmenter vil ha, vil noen andre aktører gjøre det. Her kan disse ha helt enkle motiver som volummaksimering i Norge, og hvordan gjøres det?

For tiden importerer vi noe mindre, det henger sammen med at det for tiden er høyere pris og mindre tilgang på den honningen vi ønsker. Høye priser skapes av dårlige sesonger, varierende kronekurs, og høye transportkostnader. For tiden går salget av norsk honning også ganske bra.

Gitt at vi bare slutter å selge import-honning, så vil det være veldig naivt å tro at hylleplassen nødvendigvis erstattes med norsk honning. Kjeden eller en utenlandsk stor aktør, tar da over på dagen, og dette vil definitivt åpne porten for mer import til Norge. Det er slettet ikke umulig å få danske tilstander her i landet også. Dette vil få store konsekvenser for norsk honning og næringen totalt i alle salgskanaler.

Faktaboks:

- ✓ Det er toll på import av honning. Den kan imidlertid være på ulike nivå
- ✓ Honningcentralen har ikke bindende kontrakter på import
- ✓ Honningcentralen har analyser av all sin import, ikke bare stikkprøver
- ✓ Honningcentralen har honning i varmeskap før fylling i emballasje, og ikke over 45 grader
- ✓ Honningcentralen har valgt å avstå fra å importere fra Kina, uansett fremtidige situasjoner
- ✓ Merking av opprinnelsesland for honning, støttes av Honningcentralen, og vi er glade for strammere regulering på dette i løpet av de neste 2-5 år

Slik kan lynghonning slynges

Næringsbirøkter Birger Moland i Drangedal har all hovedsakelig lyng som trekk til biene.

Alle må finne sin driftsform, sier han, men jeg varmer kassestablene som skal slynges i to døgn i varmerommet med 27 – 28 graderC. Dette for at alt skal få samme temperatur.

– Men jeg bruker ikke varme i slyngerommet, og de kassestablene som skal slynges den påfølgende dagen, kjøres inn i slyngerommet kvelden før. Da kjølnes rammene litt og voksen blir litt stivere, sier han. Da tåler den mer i både løsner og slynge.

Moland er helt klar på at han må slynge forsiktig. Slynga går først sakte begge veier, så litt fortere begge veier, og til slutt med rask fart på begge sider.

En gang til

– Hvis jeg merker at det er en del lynghonning igjen i enkelte tavler, så stikker jeg dem en runde til og kjører dem i slynga på nytt, sier han. Da går det stort sett bra, også med temmelig lyse tavler.

Skreller ikke

Birger Moland skreller ikke tavlene, men stikker dem åpne med Sjøliløsneren. – Det går fint, men jeg ser at restene av forseglingen som blir igjen på de slyngede tavlene blir kastet ut av biene når de får dem på nytt neste sesong.

– Jeg ser at det ligger mange voksløkk under kubene, avslutter han.

Vet du at ...

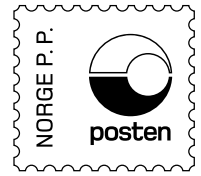
Kun 3,5 % av Norges landareal er dyrket mark. Av dette er 2,3 % innmarksbeite, 1 % korn og 0,2 % frukt, bær og grønnsaker. 37 % av landarealet er skog, åpen fastmark, områder med lav vegetasjon (38 %). Resten er bebygde områder, myrer, fjell og andre områder uten særlig vegetasjon. Dette viser at det er svært mye naturlig vegetasjon i Norge, og tilsvarende lite intensivt dyrket. 1 % (der det dyrkes korn, frukt, bær

og grønnsaker) sprøytes med kjemiske plantevernmidler. Eng og beite sprøytes normalt ikke, og kun 0,00002 % av skogen sprøytes).

Norske honningbier høster derfor det aller meste av nektaren der det hovedsakelig ikke sprøytes. I Danmark er 66 % dyrket (8 % i Sverige).

Kilde: SSB og NIBIO

Returadresse:
Norges Birøkerlag
Dyrskuevegen 20
2040 Kløfta

Gamle rammer blir som nye

**Vi smelter voks, vasker rammene dine og returnerer dem med ny byggevoks klar til bruk. Du betaler kun for servicen. Enkelt - tids-
besparende og fantastisk kvalitet i en kontrollert prosess.**

*Vi bruker det nyeste innen voksbehandlingsanlegg.
Dette sikrer god hygiene for biene og honningen.*

Send bestilling til: E-post: landbruk@vestigaard.no

**Ønsker du
å selge voks?
Vi kjøper den
av deg.**

Vestigård Landbruk AS

Telefon: 973 02 167. Røysland 71, 4646 Finsland. www.facebook.com/Royslandhonning